

Nr 86.

Ankom till riksdagens kansli den 29 mars 1938 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser beträffande befattningshavare, vilkas tjänster vid upphörande av rådhusrätterna i samma städer komma att indragas.

(3:e avd.)

I proposition nr 154 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementensärenden, framlagt förslag rörande statsverkets övertagande av städerna Skänninges och Arbogas förpliktelser beträffande vissa befattningshavare, vilkas tjänster vid upphörande av rådhusrätterna i nämnda städer skulle komma att indragas.

De allmänna bestämmelserna i ämnet innefattas i lagen den 17 juni 1932 om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende. Enligt 1 § denna lag äger Kungl. Maj:t *med* stadsfullmäktiges samtycke förordna, att rådhusrätt i stad skall upphöra och staden i judiciellt avseende förenas med domsaga. Beträffande stad, där länsstyrelsen ej har sitt säte och i vars rådhusrätt borgmästaren är ensam lagfaren ledamot eller jämte borgmästaren endast en ledamot finnes som skall vara lagfaren, äger Kungl. Maj:t, jämlikt 2 § nämnda lag, när borgmästartjänsten är ledig, även *utan* stadsfullmäktiges samtycke meddela enahanda förordnande, såframt

1. ändringen med hänsyn till förhållandena i såväl staden som domsagan finnes vara till gagn för rättsskipningen,

2. statsverket övertager stadens förpliktelser beträffande avlöning och pension till innehavare av befattning, som genom rådhusrättens upphörande indrages, samt

3. ändringen icke medför ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet för staden.

1:o) **Skänninge.** Staden, som den 31 december 1936 hade ett invånarantal av 1,751 personer, omslutes av Mjölby domsaga, vilken har tingsställe och kansli i Mjölby. Skänninge är station vid järnvägslinjen Mjölby—Krylbo och beläget 9 kilometer från Mjölby. I vardera riktningen gå dagligen åtta tåg. Restiden är 9 minuter. I domsagan hållas 20 allmänna tingsammans träden årligen eller sålunda var fjortonde dag under tingsterminerna, varjämte ett s. k. tremansting förrättas under uppehållet mellan vår- och hösttingen.

Enligt Kungl. Maj:ts brev den 11 oktober 1901 skall rådhusrätten och magistraten i staden utgöras av borgmästare och tre icke lagfarna rådmän, därav en extra rådman. Borgmästartjänsten är sedan den 17 oktober 1935 vakant. Rådmanbefattningarna innehavas av Carl Johan Theodor Axbom, Samuel Herman Wahrberg och Gustaf Reinhold Wilde, den sistnämnde extra rådman. Axbom är född år 1856, Wahrberg år 1860 och Wilde år 1881; de hava erhållit fullmakt å sina tjänster åren 1908, 1913 och 1933 respektive. — I Kungl. Maj:ts förberörda brev den 11 oktober 1901 har lönen till en var av de ordinarie rådmännen fastställts till 200 kronor och till den extra rådmannen till 50 kronor. Enligt senare beslut av stadsfullmäktige, vilket ej underställts Kungl. Maj:ts prövning, åtnjuta emellertid åtminstone sedan år 1925 de båda ordinarie rådmännen en årlig avlöning av vardera 550 kronor och den extra rådmannen en lön av 100 kronor om året. Någon utfästelse från stadens sida om pensionering föreligger icke i fråga om någon av rådmännen, och skyldighet har icke föreskrivits för dem att vid viss ålder avgå från tjänsten. Ej heller har i deras fullmakter inryckts föreskrift om skyldighet att övergå till annan tjänst.

På grund av Kungl. Maj:ts beslut den 1 november 1935 har genom länsstyrelsens i Östergötlands län försorg utredning skett rörande Skännings förenande i judiciellt avseende med Mjölby domsaga. Beträffande nämnda utredning och däröver avgivna utlåtanden får utskottet hänvisa till propositionen sid. 3—6. Här må endast erinras, att stadsfullmäktige i Skänninge förklarar sig icke kunna samtycka till stadens läggande under landsrätt samt, därest förening likväl skedde, yrkat, att statsverket skulle till rådmännen utbetala de löner, som för närvarande utginge.

Departementschefen anför för egen del följande.

Den i ärendet förebragta utredningen ådagalägger, att därest statsverket övertager staden Skännings förpliktelser beträffande avlöningarna till de icke lagfarna rådmän, vilkas tjänster i och med rådhusrättens upphörande komma att indragas, den ifrågasatta föreningen med Mjölby domsaga icke kommer att medföra kostnadsökning för staden ens för det fall att, såsom ännu någon tid torde bliva erforderligt, stadsfiskalstjänsten därstädes måste bibehållas. Vid sådant förhållande och då — såsom även länsstyrelsen och hovrätten funnit — stadens förenande med domsagan skulle bliva till gagn för rättsskipningen samt icke medföra avsevärd olägenhet för staden, lärade i 2 § förenämnda lag den 17 juni 1932 angivna förutsättningarna för meddelande mot stadens bestridande av förordnande om stadens förenande i judiciellt avseende med domsaga föreligga. Det är också min avsikt föreslå Kungl. Maj:t utfärdande av föreskrift härom. Innan detta sker, måste emellertid riksdagens samtycke utverkas till att statsverket övertager stadens förpliktelser mot förenämnda rådmän. Lika med länsstyrelsen, hovrätten och statskontoret finner jag därvid ersättningarna böra bestämmas till de av staden begärda högre beloppen. Så har i motsvarande fall ägt rum, bland annat vid meddelande av förordnande om staden Kungsbackas förenande i judiciellt avseende med domsaga. (Se prop. nr 180 till 1934 års riksdag.)

Utskottet delar departementschefens uppfattning, att en förening i judiciellt hänseende mellan Skänninge stad och Mjölby domsaga bör komma till

Utskottet.

stånd. Med hänsyn härtill och då Kungl. Maj:ts förslag i övrigt icke givit utskottet anledning till erinran, får utskottet hemställa,

att riksdagen må medgiva, att till rådmännen i Skänninge Carl Johan Theodor Axbom, Samuel Herman Wahrberg och Gustaf Reinhold Wilde må från och med den dag, då föreskrift om stadens förenande i judiciellt avseende med Mjölby domsaga träder i kraft, från allmänna indragningsstaten under deras återstående livstid utbetalas årlig gottgörelse av 550 kronor till en var av Axbom och Wahrberg samt 100 kronor till Wilde, med iakttagande av att dyrtidstillägg icke skall utgå å dessa förmåner.

2:o) **Arboga.** Staden, vars invånarantal den 31 december 1936 uppgick till 4,899 personer, omslutes av Åkerbo och Skinnskattebergs tingslag, vilket ingår i Västmanlands västra domsaga och har kansli i Köping, där tingshus finnes uppfört. Arboga står i direkt järnvägsförbindelse med Köping, dit avståndet är 17 kilometer samt förbindelserna snabba och täta. Restiden är cirka 25 minuter med 7 persontåg dagligen i vardera riktningen. I Åkerbo och Skinnskattebergs tingslag förrättas årligen tio allmänna sammanträden under tingsterminerna.

Borgmästartjänsten i Arboga är sedan den 9 augusti 1937 vakant. Enligt av Kungl. Maj:t den 9 augusti 1935 fastställd arbetsordning skall stadens rådhusrätt utgöras av, förutom borgmästaren, en lagfaren och en icke lagfaren rådman samt en icke lagfaren extra rådman. Lagfarna rådmanstjänsten innehaves av juris och filosofie kandidaten Karl Axel Wilhelm Kellgren, som är född år 1887 och erhållit länsstyrelsens fullmakt å tjänsten den 12 juni 1920. Icke lagfaren rådman är Lars August Jonsson, som är född år 1865 och valts till rådman år 1925. Innehavaren av extra rådmanstjänsten är, i överensstämmelse med kungörelsen den 22 juni 1934 (nr 362) om tillsättande av befattning såsom icke lagfaren rådman i vissa städer, tillsatt allenast på förordnande.

Enligt gällande lönestat för rådhusrätten och magistraten (fastställd av Kungl. Maj:t berörda den 9 augusti 1935) utgå från staden till den nuvarande lagfarne rådmannen de löneförmåner som tillkomma honom enligt beslut av stadsfullmäktige den 7 maj 1920. Enligt detta beslut är Kellgren i form av lön, personligt lönetillägg, dyrtidstillägg, ersättning för indragna boupptecknings- och arvskiftesprovisioner, sportler m. m. garanterad en årlig tjänsteinkomst av minst 12,000 kronor, därav 2,400 kronor i arvoden såsom sekreterare hos stadsfullmäktige och hos byggnadsnämnden. Den icke lagfarne rådmannen åtnjuter enligt samma lönestat 450 kronor i lön och 500 kronor i ersättning för indragna bouppteckningsprovisioner eller sålunda tillhoppa 950 kronor. Han är därjämte berättigad uppbära vissa med tjänsten förenade sportler, vilka uppgått till i medeltal 450 kronor om året. Den sam-

manlagda årliga inkomsten av rådmans tjänsten bör sålunda beräknas till minst 9,600 kronor för Kellgren och till 1,400 kronor för Jonsson; och hava dessa förklarat sig göra anspråk på ersättning med sagda belopp, därest förordnande meddelas om rådhusrättens upphörande. Någon utfästelse från stadens sida om pensionering föreligger icke beträffande någon av rådmännen, och skyldighet har icke föreskrivits för dem att vid viss ålder avgå från tjänsten. Ej heller har i deras fullmakter inryckts föreskrift om skyldighet att övergå till annan tjänst hos staden. I sådant avseende är av betydelse, att rådmannen Kellgren, vilken avlagt juris kandidatexamen, innehar föreskriven kompetens för att kunna utses till kommunalborgmästare.

I anledning av tidigare vakans å borgmästaretjänsten i Arboga verkställdes åren 1931—33 viss utredning rörande stadens förenande i judiciellt hänseende med Åkerbo och Skinnskattebergs tingslag. En redogörelse för denna utredning samt däröver avgivna utlåtanden återfinnas i propositionen sid. 7—9.

Med anledning av den nya vakansen har viss ytterligare utredning verkställts genom länsstyrelsens i Västmanlands län försorg. I denna utredning föreslås, att staden efter rådhusrättens upphörande skall bidra till den lagfarne rådmannens avlöning med — förutom vad som belöper i arvoden såsom sekreterare hos stadsfullmäktige och hos byggnadsnämnden, eller 2,400 kronor — ett ytterligare belopp av högst 2,400 kronor. Det oaktat beräknas staden genom indelningsändringen göra en omedelbar årlig vinst av 3,965 kronor, vilken vinst, därest åt kommunalborgmästaren anförtros att jämväl vara inskrivningsdomare, skulle ökas med 2,200 kronor till 6,165 kronor.

Vid sammanträde den 29 november 1937 hava stadsfullmäktige tagit ställning till den nya utredningen och därvid beslutat lämna sitt samtycke till att Arboga i judiciellt avseende förenas med Västmanlands västra domsaga under förutsättning att:

1) inskrivningsväsendet får ombesörjas inom staden av särskild inskrivningsdomare och staden åtnjuta inkomsterna av detsamma;

2) lämpligt antal sammanträden med tremansnämnd — ej mindre än nio årligen — hålles inom staden; samt

3) statsverket övertager stadens förpliktelser beträffande avlöning eller pension till rådmännen Kellgren och Jonsson, med den inskränkning att staden gentemot statsverket förklarar sig villig att bidra med en fjärdedel, dock högst 2,400 kronor om året, av den årliga ersättning som kommer att utgå till Kellgren i anledning av rådmansbefattningens indragning.

Stadsfullmäktige hava tillika, därest föreningen skulle komma att genomföras mot det sålunda uppställda villkoret angående inkomsterna av inskrivningsväsendet, förbehållit sig ersättning av statsverket med 1,500 kronor för kostnader för uppläggande av nya fastighetsböcker för staden.

Beträffande utredningen i övrigt hänvisas till propositionen sid. 9—13. Departementschefen anför för egen del följande.

Ett förenande i judiciellt avseende av Arboga stad med Västmanlands västra domsaga måste anses såsom ett allmänt intresse. Det nu föreliggande tillfället att genomföra en sådan förening synes därför böra begagnas. Förutsättningar att jämlikt 2 § lagen den 17 juni 1932 om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende genomföra föreningen tvångsvis föreligga även, såsom framgår av den i ärendet förebragta utredningen.

Stadsfullmäktige i Arboga hava emellertid på vissa i fullmäktiges beslut den 29 november 1937 närmare angivna, med 1)—3) betecknade villkor samtyckt till föreningen med domsagan, dock att stadsfullmäktige, för den händelse villkoret 1) icke skulle komma att uppfyllas, i stället förbehållit sig viss ersättning av statsverket. Vad de sålunda uppställda villkoren beträffar, synes mig intet vara att erinra mot ett tillmötesgående av det under 2) upptagna kravet på anordnande av ett visst antal, minst nio, så kallade tremanssting i staden, vilket yrkande vunnit understöd både av länsstyrelsen och hovrätten samt i princip godkänts jämväl av häradsrätten. Även det under 3) framställda anspråket på att statsverket skall övertaga stadens förpliktelser beträffande avlöning eller pension till rådmännen Kellgren och Jonsson, med den inskränkning att staden skall erlagga en fjärdedel, dock högst 2,400 kronor, av ersättningen till den förre, synes mig böra godtagas. Genom stadens erbjudande kommer statsverkets årliga ersättningskyldighet gentemot Kellgren att begränsas till 7,200 kronor eller till tre fjärdedelar av det belopp, 9,600 kronor, som, därest mot stadens bestridande förordnande om rådhusrättens upphörande skulle meddelas, måst från statsverket utbetalas till honom. Då ersättningen till rådmannen Jonsson belöper sig till 1,400 kronor, kommer statsverkets sammanlagda ersättningskyldighet i förevarande avseende att gälla ett belopp av 8,600 kronor. Beträffande Kellgren torde emellertid böra föreskrivas att, för den händelse han skulle komma att utses till kommunalborgmästare i Arboga eller i annan stad eller till ledamot i annan rådhusrätt och magistrat, ersättningen icke vidare skall utgå. Vad slutligen angår det under 1) upptagna villkoret, eller att inskrivningsväsendet skulle få ombesörjas inom staden av särskild inskrivningsdomare och staden åtnjuta inkomsterna av detsamma, synes mig samma villkor — som vunnit understöd endast av majoriteten inom stadens magistrat men avstyrkts i samtliga övriga yttranden i ärendet — icke böra uppfyllas. Till stöd för denna min uppfattning åberopar jag vad Svea hovrätt härutinnan anført. Handläggningen av inskrivningsärenden för staden bör sålunda efter föreningens genomförande ske i vanlig ordning, d. v. s. genom inskrivningsdomaren i domsagan.

Vid sist angivna förhållande återstår att taga ställning till stadens förbehåll om ersättning av statsmedel med 1,500 kronor för kostnader för uppläggande av nya fastighetsböcker för staden. Detta ersättningsanspråk har understötts av såväl länsstyrelsen som, under åberopande av billighetsskäl, av Svea hovrätt och statskontoret. Enligt vad jag övertygat mig om har upplägandet av nya fastighetsböcker, därvid det nya för domsagorna gällande systemet med lösblad och låsanordning kommit till användning, icke erforderats med hänsyn till det skick vari stadens sist anskaffade fastighetsböcker befinna sig. Övergången till det nya systemet framstår emellertid såsom ändamålsenlig särskilt med hänsyn därtill att i domsagan omläggningen av fastighetsböckerna redan är verkställd beträffande samtliga nuvarande fastigheter. På grund härav och då det måste vara förenat med vissa olägenheter att inom samma domkrets tillämpa två system i avseende å fastighetsböckerna, hade det ändock icke kunnat dröja länge, innan stadens fastighetsböcker måst omläggas, men i så fall genom domhavandens försorg och på statsverkets bekostnad. Det av staden i förevarande avseende föranstäl-

tade arbetet kommer sålunda statsverket till godo och torde böra ersättas i den mån särskilda kostnader därav föranletts. Denna ersättning synes, såsom statskontoret förordat, böra bestridas från de under andra huvudtiteln för nästkommande budgetår beviljade anslagen till »Häradsrätterna: Anskaffande av nya fastighetsböcker för landet» och »Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet», från det förra anslaget i vad angår kostnaden för bokband och blanketter samt från det senare anslaget så vitt avser andra utgifter. Det är min avsikt att, därest riksdagen icke uttalar någon erinran häremot, hos Kungl. Maj:t förorda till ersättande de utgifter som staden styrker sig hava haft i förevarande hänseende, dock högst 1,500 kronor.

Med tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet, *Utskottet.*

att riksdagen må medgiva, att till rådmännen i Arboga Karl Axel Wilhelm Kellgren och Lars August Jonsson må från och med den dag, då föreskrift om stadens förenande i judiciellt avseende med Västmanlands västra domsaga träder i kraft, från allmänna indragningsstaten under deras återstående livstid utbetalas årlig gottgörelse med 7,200 kronor till Kellgren och 1,400 kronor till Jonsson, med iakttagande *dels* att dyrtidstillägg icke skall utgå å dessa förmåner, *dels ock* att, därest Kellgren skulle utses till kommunalborgmästare i Arboga eller i annan stad eller till ledamot av annan rådhusrätt och magistrat, han ej vidare skall komma i åtnjutande av berörda gottgörelse.

Stockholm den 29 mars 1938.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Närvarande: Se under utlåtande nr 85.